

Valtiovarainministeri Petteri Orpon puhe
Suurlähettiläskokouksessa Helsingissä 27.8.2018

MUUTOKSET PUHUTTAESSA MAHDOLLISIA

Hyvät suurlähettiläät,

tämä kesä tulee Suomessa jäämään mieleen erityisesti kahdesta asiasta: ennätyshelteistä sekä Yhdysvaltojen ja Venäjän presidenttien Helsingin tapaamisesta, johon kohdistui laajaa kansainvälistä mielenkiintoa. Itse tapaamisen tulokset jäivät laihoiksi, mutta Suomelle ja Suomen ulkopoliitikalle tapaaminen oli menestys. Tapaamisen järjestäminen Suomessa oli osoitus Suomen ja erityisesti tasavallan presidentti Niinistön vaikuttamistyöstä maailmalla. Se oli osoitus osaamisestamme ja siitä, että meihin luotetaan.

Jotkut ovat olleet huolissaan siitä, millaisena maana Suomi näyttäytyi kokouksen järjestäjänä. Ulkoministeriön ja Helsingin kaupungin teettämän mediatutkimuksen mukaan kokousnäkyvyyden arvo oli Helsingille yli kolme miljardia euroa. Analyysin mukaan Suomi kuvattiin liberaalina, kehittyneenä ja edistyksellisenä maana. Minusta tämä ei kuulosta harmaalta vyöhykkeeltä.

Sanoin sen jo kokouksen alla, mutta sanonpa nyt vielä uudestaan, että Suomi ei ole puolueeton maa harmaalla vyöhykkeellä. Suomi valitsi puolensa liittyessään Euroopan unioniin vuonna 1995. Me valitsimme arvoyhteisön, jonka perustaa ovat perus- ja ihmisoikeudet, demokratia, oikeusvaltioperiaate ja monenkeskinen maailmanjärjestys. Maailma tarvitsee enemmän kansainvälisiä sopimuksia ja kansainvälistä oikeutta, naisten ja tyttöjen oikeuksien kunnioittamista sekä toimia

ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, ei vähemmän. Suomen ulkopoliitikka perustuu näiden arvojen ja tavoitteiden edistämiseen ja puolustamiseen.

Maakuvan rakentaminen on jatkuva prosessi, eikä sitä yksi tapaaminen heilauta suuntaan tai toiseen. Meidän poliitikkojen tehtävä on sanoa ääneen, mikä Suomen positio on ja mitä se ei ole. Meidän on sanoitettava Suomen ulkopoliittinen asema ja tavoitteet, koska muuten joku muu tekee sen puolestamme.

Yksittäisten tapaamisten lisäksi on katsottava syvempiä kehityskulkuja. Toisen maailmansodan jälkeen rakennettua sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää rapautetaan kyseenalaistamalla sopimuksia ja instituutioita sekä rakentamalla alueellisten valtakeskusten maailmaa, jossa monenkeskisyyttä tärkeämpää on kahdenvälisyys. Kansallis-konservatiiviset voimat valtaavat alaa niin Euroopassa, Yhdysvalloissa kuin idässä. Autoritääriset johtajat näkevät liberaalin demokratian uhkana yhteiskuntajärjestykselle ja vallassa olevalle eliitille. Voimapolitiikalla uhkailu on arkipäiväistynyt suurvaltasuhteissa ja rinnalle on noussut täysimittaisen kauppasodan vaara.

Maailmantalouden yleinen näkymä on hyvä. Korkeasuhdanne jatkuu lähivuosina, ja maailmankaupan kasvu on nopeimmillaan kuluvana vuonna. Kasvu jatkuu nopeana Yhdysvaltojen ja nousevien talouksien vetämänä. Monet ennakoivat indikaattorit kuitenkin viittaavat maailmantalouden kasvun lievään hidastumiseen. Protektionismin lisääntyminen on uhka talouskasvulle ja lisää epävarmuutta. Epävarmuutta lisäävät osaltaan keskeneräiset Brexit-neuvottelut, epävarmuus Italian uuden hallituksen talouspolitiikan linjasta, sekä suuren Euroopan naapurin Turkin talousvaikeudet. Maailmantalouden myönteisiä näkymiä uhkaaville tekijöille yhteistä on niiden poliittinen luonne.

Maailma tarvitsee monenkeskisyttä yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi. Suomen on jatkettava sääntöpohjaisen maailmankaupan ja kansainvälisiin instituutioihin perustuvan maailmanjärjestyksen puolesta puhumista. Asioiden ääneen sanomisella on väliä, eikä arvoista puhuminen ole turhaa.

Suomi ei yksin pysty kannattelemaan monenkeskisyttä, mutta Euroopan unioni on jo toinen juttu. Eurooppalaisten tulisi kääntää katseensa pidemmälle ja hakea kumppaneita Australiasta, Intiasta, Koreasta ja Latinalaisesta Amerikasta, joiden kanssa edistää yhteisiä tavoitteita kansainvälisissä organisaatioissa. Yhdessä muiden saman mielisten maiden kanssa Euroopan unioni voi saada muutosta aikaan.

Hyvät suurlähettiläät,

Tänä kesänä Suomessa koettiin harvinainen hellejakso, mutta niin koettiin myös koko pohjoisella pallonpuoliskolla. Espanjassa ja Portugalissa kärvisteltiin 40 asteen kuumuudessa, Koreassa, Japanissa, Algeriassa ja Kanadassa lämpöennätykset ylittyivät. Ruotsissa kuivuus aiheutti laajoja metsäpaloja eri puolilla maata. Metsäpaloja sammuttamassa oli palomiehiä ja kalustoa useista eri EU-maista, myös Suomesta. Ruotsalaiset ovat kiitelleet Euroopan unionia ja jäsenmaita avusta. Siinä on esimerkki EU:n tarjoamasta lisäarvosta.

Ilmastonmuutos ei ole yhden maan ratkaistavissa, mutta se ei ole syy suhtautua ilmastonmuutoksen hillintään kunnianhimottomasti. Tämä hallitus teki päätöksen kieltää kivihiilen energiakäyttö vuonna 2029. Lisää toimia kuitenkin tarvitaan, ja niitä meidän on tarkoitus tehdä budjettiriihessä tällä viikolla.

Suomi on muuten ensimmäisiä maita maailmassa, joka sisällyttää kestäväen kehityksen osaksi valtion talousarvioehdotusta. Minä haluan, että kestäväen kehityksen budjettisuunnittelusta tulee vaikuttava työkalu, jota suomalaiset voivat yleästi esitellä maailmalla. Aion pitää tätä ja hiilen hinnoitteluun liittyviä suomalaisia esimerkkejä esillä lokakuussa, kun puheenjohdan Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston vuosikokousta Balilla.

Eurooppa tarvitsee Euroopan unionia ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi myös muuttoliikkeen hallinnassa. Kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan sotia, vainoja ja konflikteja. Niistä maista, joissa väestö kasvaa nopeammin kuin talous, työllisyys ja tulevaisuuden näkymät, ihmiset muuttavat pois ja etsivät mahdollisuuksia muualta.

Muuttoliikkeen hallinta edellyttää massiivisia toimia Euroopan unionilta ja meiltä jäsenmailta. Se tarkoittaa lisää kehitysyhteistyötä, kriisinhallintaa, yksityisiä investointeja, kauppaa ja ylipäättään kahdenvälistä yhteistyötä. Euroopan unioni tarvitsee paremman yhteisen turvapaikkapolitiikan. EU:n ulkorajojen täytyy toimia tehokkaasti ja turvallisesti. Laillisten maahantuloreittien täytyy olla kunnossa. Jos EU ei onnistu tässä, edessä on lisää köyhyyttä, konflikteja, pakolaisuutta ja radikalisoitumista. Jos EU ei onnistu tässä, edessä on lisää yhteiskunnallista levottomuutta EU-jäsenmaissa.

Myös ilmastonmuutos aiheuttaa pakolaisuutta. Meidän täytyy tehdä kaikkemme tukeaksemme Afrikan maiden kestäväen talouskasvua. Kehitysyhteistyö on tärkeää, mutta se ei yksin ratkaise Afrikan moninaisia ongelmia. Otan yhden esimerkin. YK:n mukaan Afrikassa katoaa vuosittain yli kaksi miljoonaa hehtaaria metsää, kun väestö kasvaa nopeasti. Jokainen ymmärtää, ettei maailman ilmastolla ole yksinkertaisesti varaa menettää Afrikan metsiä. Mutta jokainen ymmärtää myös sen, että Afrikan

maiden ihmisillä on omat tarpeensa. Afrikan väestö kasvaa kovalla vauhdilla ja samalla kasvaa työpaikkojen, puun ja viljelymaan tarve.

Yksi keskeinen osa ratkaisua on kestävä metsätalous, eli se, että metsiä suojellaan ja hoidetaan kestävästi, mutta tavalla, joka tuottaa ympärilleen myös työtä ja taloudellista hyötyä. Suomi on itse asiassa iso toimija Afrikan metsissä jo nyt. Olemme kehitysyhteistyön kautta esimerkiksi tukeneet tuhansien metsähehtaarien istuttamista Tansaniassa.

Minusta meidän pitää tehdä enemmän. Meillä on siihen kaikki edellytykset: osaaminen, kokemus ja näkemys. Suomi on itse vaurastunut kestäväällä metsänhoidolla. Jos on jokin ala, minkä me tunnemme, niin se on metsä. Ja nyt tätä osaamista tarvitaan kehittyvissä maissa. Näihin ilmastotalkoisiin tarvitsemme myös meidän metsäyhtiömme. Kannustan niitä tutkimaan myös Afrikan metsien mahdollisuuksia.

Hyvät suurlähettiläät,

Maailma muuttuu kiihtyvällä vauhdilla, ja se on tuonut mukaan myös uusia turvallisuusuhkia. On yli vuosi siitä, kun Suomessa tapahtui ensimmäinen terrori-isku, jollaisia muualla Euroopassa on ollut useita. Hybridivaikuttamisen keinovalikoima laajenee alati. Se on uhka demokratialle ja vapaille vaaleille.

Hybridiuhat ovat niin moninaisia, että niihin vastaamisessa tarvitaan sekä EU:ta että Natoa. Suomeen perustettu hybridiosaamiskeskus, jonka tehtävä on edesauttaa Naton ja EU:n keskinäisen yhteistyön tiivistämistä, on avainasemassa. Keskus tarjoaa Suomelle ainutlaatuisen profiloitumismahdollisuuden, jota ei saa jättää käyttämättä.

Ei toimita tässä asiassa kuten me suomalaiset tyypillisesti toimimme. Ei pidetä kynttilää vakana alla!

Suomalaisen yhteiskunnan tulee varautua moninaisiin ja vaikutuksiltaan vakaviin hybridi- ja kyberuhkiin. Uusien ja vanhojen turvallisuusuhkien ehkäisemiseksi tarvitaan sekä kovia että pehmeitä keinoja. Esityksessäni ensi vuoden budjetiksi poliisien määrä tullaan säilyttämään nykytasolla ja siihen ehdotetaan lisärahoitusta. Myös suojelupoliisi ja Rajavartiolaitos tulevat saamaan lisärahoitusta.

Budjettiesityksessäni on varattu rahaa valtioneuvoston hybridianalyysitoiminnon perustamista varten. Tarkoitus on vahvistaa hybridiuhkien tunnistamis- ja analyysikykyämme. Lisäksi hybridiosaamiskeskus tulee saamaan lisärahoitusta. Siviilitiedustelulainsäädännön toimeenpanoon osoitetaan lisää rahaa edellyttäen, että lainsäädäntöuudistus tulisi voimaan ensi vuonna. Minusta lainsäädäntö on saatava voimaan viipymättä.

Rasmin, nettikiusaamisen ja väkivaltaan yllyttämisen lisääntyminen niin nettikeskusteluissa kuin kouluissa ja työpaikoilla, on ongelma, joka koskettaa suurta joukkoa erilaisia ihmisiä. Sananvapauden liittyy aina vastuu omista puheista ja kirjoituksista. Vihapuhe, väkivallalla uhkaaminen, rasismi ja kiusaaminen eivät kuulu sananvapauden piiriin. Tulemme käymään läpi rikosoikeudellista sääntelyä, poliisin ja viranomaisten toimintamahdollisuuksia, palveluntarjoajien vastuuta julkaisemistaan sisällöistä sekä vihapuheen ja kiusaamisen ehkäisyn keinoja löytääksemme tapoja torjua vihapuhetta.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen, muuttoliikkeen hallinta ja uusien turvallisuusuhkien torjunta edellyttävät yhteistyötä eri maiden välillä. Suomelle

luonteva viiteryhmä ovat tietenkin EU:n jäsenmaat. Osana EU:a Suomi ja muut EU:n jäsenmaat voivat toimia vaikuttavammin myös muualla maailmassa.

Hyvät suurlähettiläät,

Vuoden päästä Suomen EU-puheenjohtajuuskausi on jo täydessä vauhdissa. Meidän puheenjohtajuuskauttamme tulee leimaamaan uuden Euroopan parlamentin aloitus, uusien komissaarien valinta ja neuvottelut uudesta monivuotisesta rahoituskehuksesta. Meidän on valmistauduttava siihen, että rahoituskehysneuvottelut ovat käynnissä vielä syksyllä 2019.

Komission toukokuussa antaman rahoituskehysesityksen kokonaistaso on Suomen näkökulmasta hyvin korkea. Komission esitys kuitenkin huomioi Suomen sisällölliset tavoitteet erittäin hyvin. Komissio esittää lisää rahaa muuttoliikkeen hallintaan, puolustusyhteistyöhön sekä tutkimukseen ja kehitykseen. Tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin panostaminen tukee talouskasvua, työllisyyttä ja osaamista kaikkialla Euroopassa. Eurooppalaiset odottavat EU:lta toimia muuttoliikkeessä ja puolustuksessa.

Oikeusvaltioperiaatteen vaalimisen asettaminen EU-rahoituksen ehdoksi on tervetullut muutos, jonka puolesta Suomen hallituskin on puhunut. Oikeusvaltiomekanismi, jonka avulla on seurattu Puolan oikeusvaltiotilanteen kehittymistä, sai alkunsa Suomen, Saksan, Hollannin ja Tanskan ulkoministerien kirjeestä, jonka lähetimme yhdessä komissiolle.

Suurimpana haasteena näen sen, että jokainen EU-maa pystyisi omien saantojensa lisäksi myös katsomaan tulevaisuuteen, ja muistamaan että budjettia tehdään koko

EU:n etua silmällä pitäen. Kokonaistasoa täytyy arvioida esityksen sisällön kautta. Mahdollisten lisämaksujen täytyy tuottaa lisäarvoa suomalaisille ja muille eurooppalaisille.

Suomen osuus eri politiikka-aloilla, kuten yhteisessä maatalouspolitiikassa ja aluekehityksessä, riippuu kriteereistä ja neuvottelutuloksesta. Jotta Suomi voi menestyä neuvotteluissa, tavoitteidemme tulee olla selkeät, meillä on oltava neuvotteluvaraa ja meidän on löydettävä ystäviä, joiden kanssa meillä on yhteisiä intressejä.

Kun Suomen EU-puheenjohtajuuskausi alkaa, Britannia on jo eronnut EU:sta ja käynnissä on toivottavasti hallittu siirtymävaihe, jolloin EU:n ja Britannian suhde on rakennettava uudestaan. Sekä EU:n että Britannian on sopeuduttava nopeasti uuteen tilanteeseen, oli sopimusta tai ei. Suomi haluaa EU:n ja Britannian kannalta hyvän sopimuksen uuden suhteen pohjaksi, mutta ei hinnalla millä hyvänsä.

EU ei voi tinkiä suurimmasta saavutuksestaan sisämarkkinoista eikä ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja pääoman vapaasta liikkuvuudesta. Erimielisyyksistä huolimatta uskon, että ratkaiseva yhteisymmärrys löytyy, sillä kummallakin osapuolella on vahva tahto saada sopimus aikaiseksi, koska intressit ovat molemmin puolin niin suuret.

EU:n eduksi voi sanoa, että me olemme onnistuneet puhumaan yhdellä äänellä ja pysymään yhden neuvotteluposition takana. Tämä on brexit-neuvotteluissa onnistumisen edellytys jatkossakin. Suomi tukee täysin EU:n pääneuvottelija Barnieria ja hänen tiimiään.

Britannian lähtö merkitsee Suomelle ja muille pohjoisille EU-maille tärkeän kumppanin poistumista. Britannia jakoi meille tärkeitä tavoitteita kilpailun puolustamisessa ja protektionismin vastustamisessa, ja oli tärkeä osapuoli tämän agendan esillä pitämisessä EU-pöydissä. Suomen ei pidä vain sopeutua uuteen tilanteeseen ja Britannian lähtöön, vaan systemaattisesti rakentaa hyviä suhteita muihin saman mielisiin EU-maihin, jotka jakavat meille tärkeän vastuullisen taloudenpidon ja protektionismin vastaisen agendan.

Hyvä esimerkki tästä on Hansa-yhteistyö, jota olen ollut käynnistämässä Hollannin, Irlannin, Ruotsin, Tanskan, Viron, Latvian ja Liettuan valtiovarainministereiden kanssa Euroopan talous- ja rahaliiton kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin kehittäminen ovat meidän prioriteettilistamme kärjessä ja meillä on sen suhteen samanlaiset tavoitteet. Suomen peruslinja on ollut, että ongelmia ei ratkaista rahalla tai kasvattamalla tulonsiirtoihin perustuvaa yhteisvastuuta. Tulonsiirtoihin perustuvan yhteisvastuun syventäminen pikemminkin hajottaa kuin yhdistää euroaluetta.

Saksan ja Ranskan Mesebergin linnassa tekemä julistus EU:n eteenpäin viemisestä on hyvä lähtökohta Euroopan talous- ja rahaliiton kehittämiseksi. Karkeasti arvioiden siinä on 80 prosenttia hyvää, 10 prosenttia sellaista, joka vaatii Suomen kannalta vielä hiomista ja 10 prosenttia sellaista, joka ei ole meidän tavoitteidemme mukaista. Tältä pohjalta voimme hyvinkin päästä yhteisymmärrykseen. EU:n kehittäminen on aina ollut erilaisten visioiden yhteensovittamista. Pahinta on, jos visioista ei päästä sopuun ja kehitystyö jää siksi junnaamaan paikalleen. Talous- ja rahaliiton kehittämisessä on tärkeää päästä eteenpäin.

Suomella on EU-puheenjohtajuuskaudellaan kaksi tärkeää tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on jäädä mieleen. Meillä on mahdollisuus vaikuttaa ja nostaa profiiliamme

muiden EU-jäsenmaiden silmissä. Ei jätetä sitä käyttämättä. Toinen tavoite on onnistua EU:n hallitusohjelmaneuvoittelussa, eli vaikuttamisessa uuden komission työohjelmaan, jotta meille tärkeät asiat saavat haluamamme painoarvon.

Minun mielestäni luonteva painopiste Suomen EU-puheenjohtajuuskaudelle olisi osaaminen ja koulutus. Osaamisen ja koulutuksen vahvistaminen on avain EU-jäsenmaita koskeviin, työelämän muutokseen liittyviin haasteisiin kuten digitalisaatioon ja automatisaatioon. Osaamisen ja koulutustason nostolla ja ylläpidolla voimme kääntää nuo haasteet mahdollisuuksiksi.

Keskeistä on mahdollistaa sellaisen tiedon, taidon ja osaamisen hankkimista, joilla Eurooppa menestyy digitaalisuuden hyödyntämisessä, tekoälyn soveltamisessa ja kestäväen kasvun edistämässä. Osaaminen on Euroopan valtti globaalissa kilpailussa. Osaaminen on valtti köyhyyttä ja näköalattomuutta vastaan. Osaaminen on eurooppalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kivijalka. Lisäksi Suomi tunnetaan koulutuksen supermaana jo ennestään.

Ensi keväänä EU:ssa alkaa uusi aika, kun EU:lle valitaan seuraava parlamentti ja seuraavat komissaarit. On aika arvioida kulunutta kautta ja pohtia, mihin EU:n tulisi keskittyä seuraavaksi. Suuri suurissa ja pieni pienissä on mielestäni jatkossakin hyvä yleisohje. Eurokriisin leimaamien vuosien jälkeen EU:n on aika suuntautua entistä vahvemmin ulospäin ja tulevaisuuteen.

Odotan, että seuraava komissio keskittyy entistä vahvemmin talouden kestäväen kasvuun ja kansalaisten hyvinvointiin. Uuden kasvun on perustuttava kestävien, uusiutuvien ja kierrätettävien materiaalien käyttöön, puhtaaseen teknologiaan sekä vähähiilisyteen. EU:n sitoutuminen vähähiilisen talouden edistämiseen edellyttää kestäväen teollista tuotantoa ja luonnonvarojen käyttöä. Kestävä kehitys ei ole este,

vaan mahdollisuus! Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen kasvutekijä sisämarkkinoilla. Liikkuvuuden esteiden poistaminen on yksi tehokas tapa vaikuttaa saatavilla olevan työvoiman määrään. Odotan, että seuraava komissio suuntautuu entistä vahvemmin ulospäin ja keskittyy avoimen ja sääntöihin perustuvan kauppajärjestelmän puolesta puhumiseen ja vahvistamiseen.

EU:n on tehtävä enemmän Euroopan turvallisuuden ja puolustuksen vahvistamiseksi ja kansalaisten suojelemiseksi haasteellisessa geopoliittisessa ympäristössä. Eurooppalainen puolustusyhteistyö on alue, jolla EU-jäsenmaat voivat saavuttaa merkittävää eurooppalaista lisäarvoa. Erilaisten aloitteiden toimeenpano ja toiminnan vakiinnuttaminen on varmistettava. Suomelle on tärkeää tuoda puolustusaloitteiden käsittelyssä esille sitä, miten ne edesauttavat Euroopan suojelua. Suomen intressissä on myös kehittää avunantolausekkeen soveltamisedellytyksiä ja esimerkiksi pitää sitä esillä EU:n harjoitustoiminnassa.

Suomen on suhtauduttava puheenjohtajuuskauteensa ja EU-politiikkaan yleensä kunnianhimoisesti. EU ei ole edunvalvonnan kohde. EU olemme me. Meidän on aika ymmärtää, että mitä vahvempi on EU, sitä vahvempi on Suomen itsenäisyys.

Meidän linjamme ei ole jarruttaa eurooppalaista integraatiota, vaan viedä sitä toivomaamme suuntaan. Minun toivomani suunta on yhtenäinen ja vahva EU, joka kykenee edustamaan jäsenmaitaan ja kansalaisiaan kansainvälisillä areenoilla, joka kykenee tuottamaan turvallisuutta ja hyvinvointia kansalaisilleen enemmän kuin kukin jäsenmaa yksin.